

Розвиток аналітичної діяльності бібліотек у контексті запитів постіндустріального суспільства

У статті розглядається роль бібліотечних установ у процесі інформатизації; інформаційно-аналітичне забезпечення державної інноваційної політики та розвиток аналітичної діяльності бібліотек як універсальних центрів знань, потенціал яких повинен ефективно задіюватися в процесі пошуку відповідей на глобалізаційні виклики.

З появою комп'ютерних комунікаційних технологій, особливо Інтернету та веб, з'явилися нові, майже безмежні, можливості не лише у інформаційному забезпеченні, а й у всіх сферах подальшого розвитку цивілізації, яка стоїть на шляху створення інформаційного суспільства, суспільства, заснованого на знаннях (Knowledge society). Епохою четвертої революції (після появи мови, писемності та книгодрукування) називають сучасний етап розвитку людства – глобальну інформатизацію, коли інформаційна діяльність стала провідним фактором соціально-культурного та суспільного розвитку, а інформаційно-комунікативні технології є сучасним універсальним та багатофункціональним інструментом розвитку держави і суспільства в глобалізованому світі.

Двадцять перше сторіччя ознаменувалося становленням постіндустріального суспільства, суспільства знання і панування інформації. «Хто володіє інформацією, той володіє світом», – ця фраза Ротшильда якнайбільше підходить до характеристики сучасної інформаційної обстановки. Для постіндустріального суспільства характерною є перевага інтелектуальної власності над матеріальною, перевага новітніх інтелектуальних технологій.

З метою наближення України до стандартів розвитку постіндустріального суспільства в Україні сформована державна політика інформатизації як складова частина соціально-економічної політики держави в цілому, що спрямовується на раціональне використання промислового та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах вирішення комплексу поточних та перспективних завдань розвитку України як незалежної демократичної держави з ринковою економікою.

У країні має сформуватися система соціальних інститутів, діяльність яких спрямована на створення, накопичення, перероблення і використання суспільно затребуваних і значущих для збереження соціальної пам'яті інформаційних ресурсів. Це такі організаційно оформлені й усталені у своїх традиціях соціальні інститути, як бібліотеки, інформаційні центри, архіви, засоби масової інформації, видавничі і книготорговельні організації, музеї, а також їх віртуальні похідні, формовані в електронному середовищі. Проблема соціальної значущості й відповідності бібліотек реаліям інформаційного суспільства є однією з основних у сучасному бібліотекознавстві. Загальні проблеми інноваційних змін у діяльності бібліотек розглядалися в працях О. Качанової, С. Матліної, Н. Толканюк, Н. Чупріної. Інноваційну діяльність наукових бібліотек проаналізовано у численних працях науковців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Дослідниками О. Онищенко, В. Горовим, Л. Костенком висвітлювалися основні тенденції використання інформаційно-бібліотечних ресурсів на сучасному етапі; аналізувалися особливості забезпечення наукового супроводу суспільних реформ як напряму діяльності інформаційно-аналітичних центрів бібліотек; приділялася увага питанням ролі бібліотечних закладів у підвищенні ефективності наукових досліджень [1; 2; 3].

Інформаційне суспільство та інформаційні процеси, які ведуть до його реалізації, повсякчас привертають увагу до центрів інформації, головними осередками яких завжди були і будуть бібліотеки. Перетворення останніх на сучасні інформаційні центри при збереженні їх основних традиційних функцій – одне з основних завдань сьогодення [4, 17–18].

Саме бібліотеки забезпечують акумулювання, формування і використання основного суспільно доступного інформаційного ресурсу, сприяють задоволенню і формуванню інформаційних потреб соціуму як одного з визначальних компонентів інформаційної інфраструктури. Розвиваючись як її невід'ємна частина, бібліотеки сьогодення намагаються відповідати й у певному сенсі пристосовуватися до її особливостей і впливати на перспективи її вдосконалення [5, 7]. Цими особливостями визначається та значна роль, яку відіграють бібліотеки в процесі інформатизації – організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Бібліотеки України, як і бібліотеки інших країн світу, є основними накопичувачами, зберігачами і розповсюджувачами знань, що зафіксовані в друкованих джерелах і на інших носіях інформації. Їх роль у процесі інформатизації суспільства важко переоцінити. Але для виконання цієї ролі бібліотеки повинні володіти не тільки відповідними ресурсами, але й технологією доставки документів на базі сучасних засобів телекомунікацій. З огляду на це плідною видається думка О. Воскобойнікової-Гузєвої про те, що найпоширенішим типом бібліотек на початку XXI ст. стали комплексні науково-інформаційні центри, які одночасно виконують широкий спектр різноманітних функцій, поступово трансформуючись в установи, в яких «бібліотечно-інформаційна» частина залишається базовою, а факультативні структури (музеї, архіви, виставкові та навчальні центри, книгарні, театри тощо) надають їхньому соціокультурному та інформаційному простору особливого змісту. Соціокультурний простір бібліотеки (особливо великої наукової) – це специфічне поєднання факультативних функцій з різноманітними засобами їхньої реалізації. Концепція інформаційного простору європейської на-укової бібліотеки формується під безпосереднім впливом сучасних тенденцій розвитку інформаційно-комунікативних технологій, збагачується досвідом міжнародного співробітництва, дедалі частіше трансформується завдяки реалізації спільних міждержавних або міжнародних програм і проєктів [6, 181].

Отже, перетворення бібліотек на сучасні інформаційні центри при збереженні і розвитку з огляду на впровадження елементарних інформаційних технологій – одне з основних завдань сьогодення. Важливим фактором його реалізації є інформаційно-аналітичні центри, завдання яких – збір, накопичення і аналітична обробка інформації. Практика демонструє, що роль бібліотечних закладів як важливих документно-інформаційних, аналітичних центрів, їх соціальна перспектива на шляху до інформаційного суспільства зростає. Підтвердженням цієї тенденції можна вважати досвід роботи СІАЗ – Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, що діє нині в комплексі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Основною метою створення такого підрозділу було введення в суспільний обіг через управлінську сферу найзатребуваніших науково-інформаційних матеріалів з фондів найбільшої в державі бібліотеки у формах, оптимальних для засвоєння, ефективного використання на практиці. Розвиток Служби тісно пов'язаний з необхідністю вирішення

завдань, обумовлених загальним розвитком інформаційної функції бібліотек у процесі переходу до інформаційного суспільства, їх зростаючим значенням у формуванні інформаційного простору.

Однією з важливих рис роботи Служби інформаційно-аналітичного забезпечення є оперативність обробки інформаційного потоку і надання у найкоротші терміни аналітичного продукту на основі матеріалів українських і зарубіжних видань. Таким чином, інформаційно-аналітичні служби є генераторами передового аналітичного контенту. Оперативність, з якою працюють інформаційно-аналітичні служби є запорукою швидкого накопичення даних про важливі події політичного, економічного і культурного життя країни. Швидке створення великих баз даних інформаційно-аналітичними центрами може бути використане в процесі інформатизації, вільне користування такою базою буде корисним для спеціалістів і надасть змогу пришвидшити дослідження з важливих політико-економічних напрямів.

Подальший розвиток інформаційно-аналітичних центрів вбачається в розширенні інформаційної бази даних аналітичних відділів, створення законодавчої бази, яка б регулювала діяльність інформаційно-аналітичних центрів державного і недержавного типу, створення законодавчих підстав для виділення державних інформаційно-аналітичних центрів у окремі інституції. Подальший розвиток інформаційно-аналітичних центрів потребує розробки нових методів відбору, зберігання і аналізу інформації, подальші наукові розробки в цій галузі необхідні для стабільної роботи інформаційно-аналітичних центрів, пришвидшення і покращення якості надання аналітичних продуктів.

Список використаної літератури

1. *Онищенко, О., Широков, В., Костенко, Л., Костишин, О.* Організація всеукраїнського бібліографічного діалогу на основі віртуальної бібліографічної лабораторії [Текст] / О. Онищенко [та ін.] // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. Вернадського. – 2005. – Вип. 14. – С. 169–173.
2. *Горовий, В. М.* Соціальні інформаційні комунікації і розвиток бібліотечної діяльності [Текст] / В. М. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 23. – К.: НБУВ, 2009. – С. 6–12.
3. *Костенко, Л. Й.* Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель [Текст] / Л. Й. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.
4. *Ярошенко, Т.* Наукові комунікації XXI ст.: електронні ресурси для

науки та освіти України [Текст] / Т. Ярошенко // Бібл. вісн. – 2006. – №5 – С. 17–18.

5. *Кирюхіна, Л., Кузьміним, Т.* Інноваційна місія НАІ. Бібліотеки Білорусії в інформаційній інфраструктурі країни [Текст] / Л. Кирюхіна, Т. Кузьміним // Бібл. вісн. – 2008. – № 2. – С. 76 ; Закон України «Про Національну програму інформатизації» // Відом. Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28, Ст. 181–188.

6. *Воскобойнікова-Гузєва, О.* Наукова бібліотека ХХІ с толіття в європейському соціокультурному просторі [Текст] / О. Воскобойнікова-Гузєва // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – С. 34.